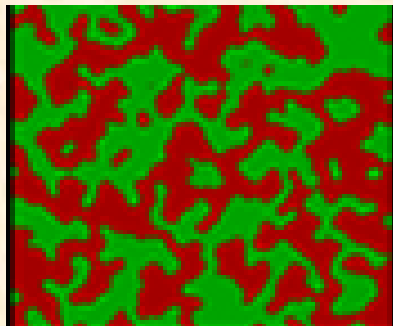

Kémiai szimuláció I.

Kémiai modellek

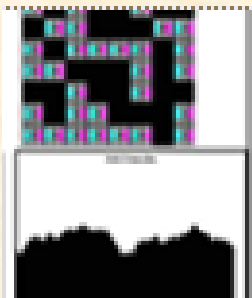
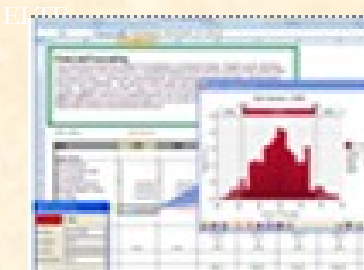

Reakciókinetika

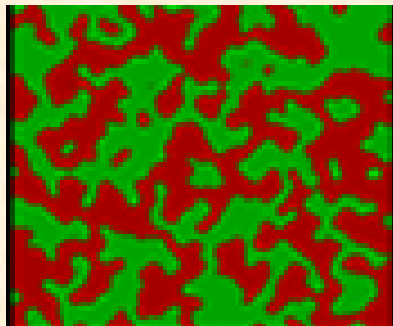
Az elemi reakciókra a következő jegyek jellemzők:

- leírhatók egyetlen sztöchiometriai egyenlettel;
- a reakciósebesség kialakításában csakis a reagáló komponenseknek van szerepe, a termékeknek nem;
- sebességük arányos a reagáló komponensek koncentrációjának megfelelő hatványával.

A homogén reakciókban résztvevő valamennyi anyag ugyanabban a fázisban (gáz alakban vagy oldatban) van jelen.

Kémiai modellek

Reakciókinetika

Kiindulunk a síkbeli fizikai (gáz vagy folyadék) modellekből.

A mozgás és a reakció lépéseket külön vizsgáljuk:

Szimulációs lépés:

$(i, j) := \text{Véletlen\_hely}(N, M)$

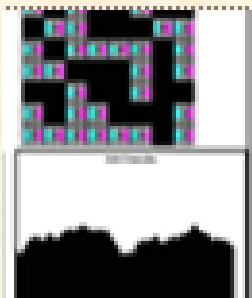
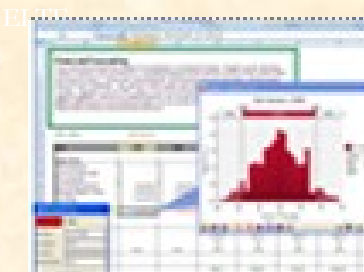
$(k, l) := \text{Véletlen\_szomszéd}(i, j)$

Reakció (i, j, k, l)

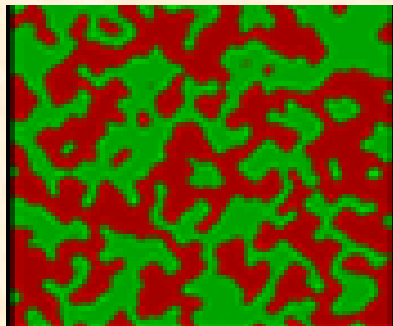
Mozgás $(T(i, j), T(k, l))$

Eljárás vége.

A mozgás azonos a fizikai modellekben használt mozgással, nem fogalmazzuk meg újra.

Kémiai modellek

Izomerizáció: $A \leftrightarrow B$

Legyen P az $A \rightarrow B$, Q pedig a $B \rightarrow A$ reakciósebességi állandója!

Reakció (i, j) :

Ha $T(i, j) = "A"$ akkor $A \rightarrow B$ reakció

különben ha $T(i, j) = "B"$ akkor $B \rightarrow A$ reakció

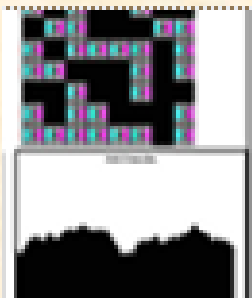
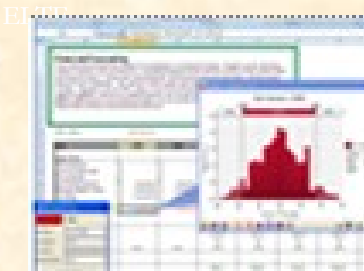
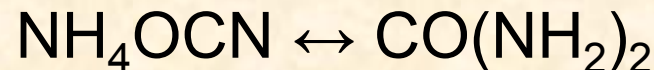
Eljárás vége.

$A \rightarrow B$ reakció:

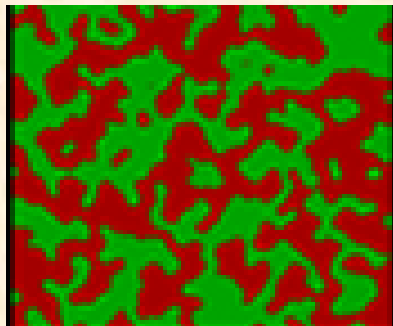
Ha véletlenszám $< P$ akkor $T(i, j) := "B"$

Eljárás vége.

Példa: Ammónium-cianát (NH_4OCN) átalakulása karbamiddá [$\text{CO}(\text{NH}_2)_2$]:

Kémiai modellek

Egyesülés: $A+B \rightarrow C$

Legyen P az $A+B \rightarrow C$ reakciósebességi állandója!

Reakció (i, j, k, l) :

Ha $T(i, j) = "A"$ és $T(k, l) = "B"$ vagy

$T(i, j) = "B"$ és $T(k, l) = "A"$

akkor $A+B \rightarrow C$ reakció

Eljárás vége.

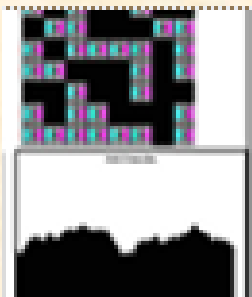
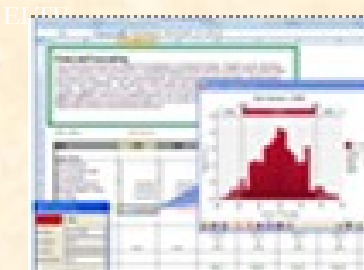
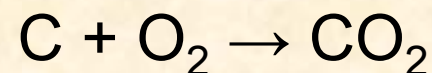
$A+B \rightarrow C$ reakció:

Ha véletlenszám $< P$ akkor $T(i, j) := "C"$

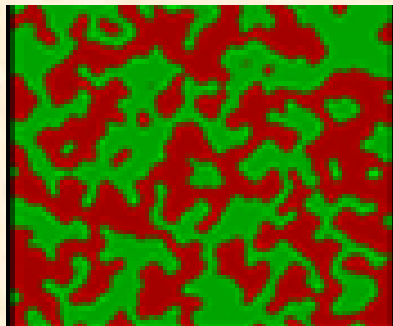
$T(k, l) := " "$

Eljárás vége.

Példa: Szén (C) oxidációja:

Kémiai modellek

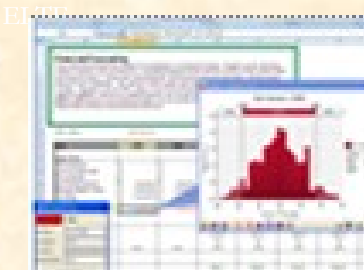
Bomlás: $C \rightarrow A+B$

Legyen P az $C \rightarrow A+B$ reakciósebességi állandója!

Reakció (i, j) :

Ha $T(i, j) = "C"$ akkor $C \rightarrow A+B$ reakció

Eljárás vége.

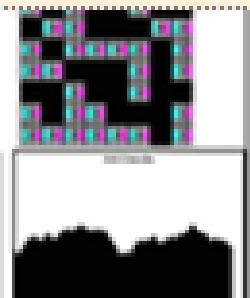

A reakció megvalósításához üres hely kell!

$C \rightarrow A+B$ reakció:

Ha véletlenszám $< P$ és van szomszéd üres
akkor $T(i, j) := "A"; T(\text{szomszéd}) := "B"$

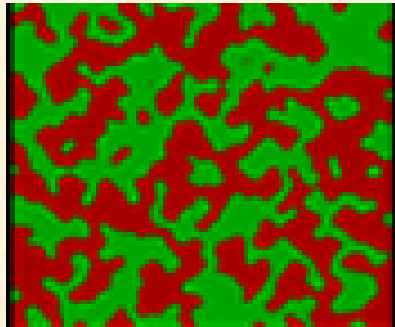
Eljárás vége.

Példa: a mészkő bomlása kalcium-oxiddá (égetett mész) és szén-dioxiddá a mészégetéskor:

Kémiai modellek

Disszociáció: $A+B \leftrightarrow C$

Legyen P az $A+B \rightarrow C$, Q pedig a $C \rightarrow A+B$ reakciósebességi állandója!

Reakció (i, j, k, l) :

Ha $T(i, j) = "A"$ és $T(k, l) = "B"$ vagy

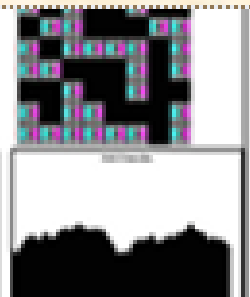
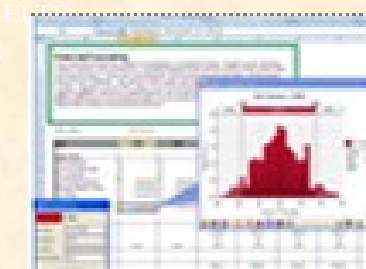
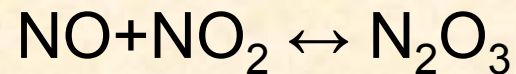
$T(i, j) = "B"$ és $T(k, l) = "A"$

akkor $A+B \rightarrow C$ reakció

különben ha $T(i, j) = "C"$ akkor $C \rightarrow A+B$ reakció

Eljárás vége.

Példa: dinitrogén trioxid (N_2O_3) átalakulás nitrogénmonoxiddá (NO) és nitrogéndioxiddá (NO_2):

Kémiai modellek

Cserebomlás: $A+B \leftrightarrow C+D$

Legyen P az $A+B \rightarrow C+D$, Q pedig a $C+D \rightarrow A+B$ reakciósebességi állandója!

Reakció (i, j, k, l) :

Ha $T(i, j) = "A"$ és $T(k, l) = "B"$ vagy

$T(i, j) = "B"$ és $T(k, l) = "A"$

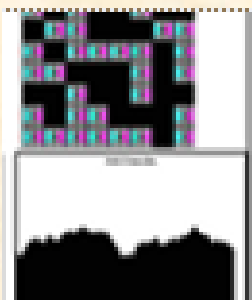
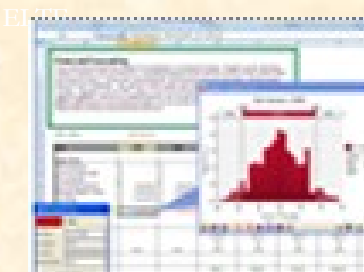
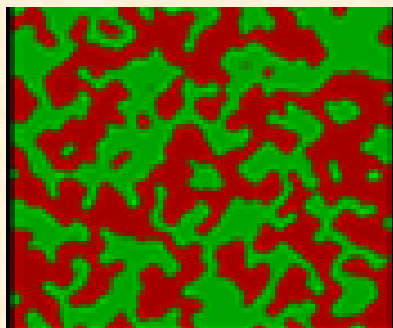
akkor $A+B \rightarrow C+D$ reakció

különben ha $T(i, j) = "C"$ és $T(k, l) = "D"$ vagy

$T(i, j) = "D"$ és $T(k, l) = "C"$

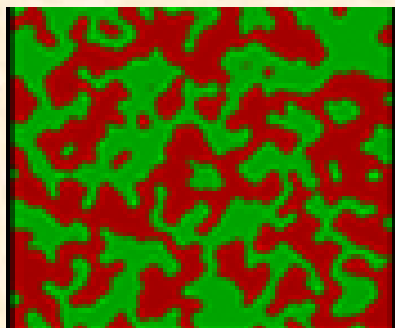
akkor $C+D \rightarrow A+B$ reakció

Eljárás vége.

Kémiai modellek

Cserebomlás: $A+B \leftrightarrow C+D$

$A+B \rightarrow C+D$ reakció:

Ha véletlenszám $< P$ akkor $T(i, j) := "C"$
 $T(k, l) := "D"$

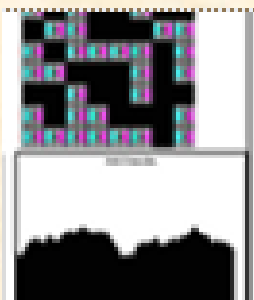
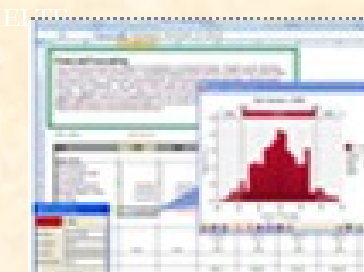
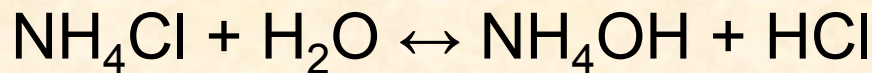
Eljárás vége.

$C+D \rightarrow A+B$ reakció:

Ha véletlenszám $< Q$ akkor $T(i, j) := "A"$
 $T(k, l) := "B"$

Eljárás vége.

Példa: Ammóniumklorid (NH_4Cl) és víz (H_2O)
 átalakulása ammóniumhidroxiddá (NH_4OH) és
 sósavvá (HCl):

Kémiai modellek

Sorozatos reakció: $A \rightarrow B \rightarrow C$

Legyen P az $A \rightarrow B$, Q pedig a $B \rightarrow C$ reakciósebességi állandója!

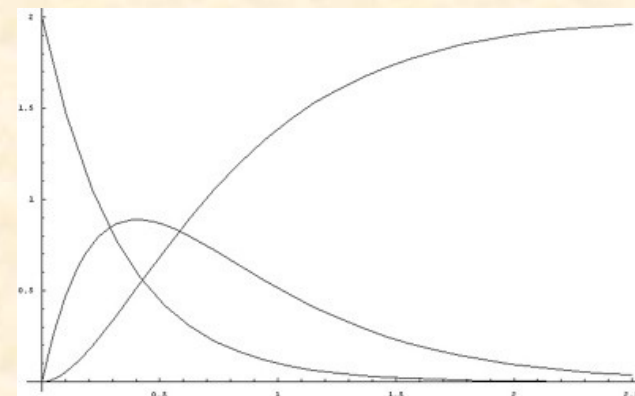
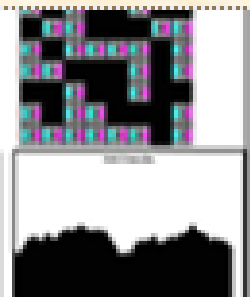
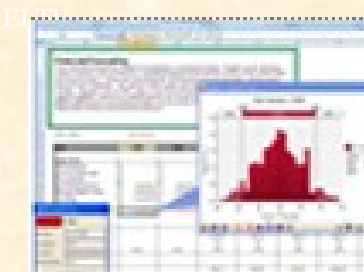
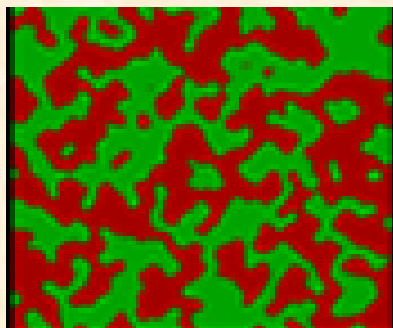
Reakció (i, j, k, l) :

Ha $T(i, j) = "A"$ akkor $A \rightarrow B$ reakció

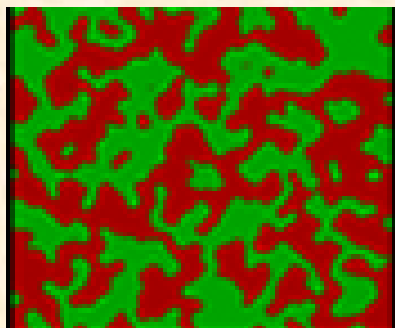
különben ha $T(i, j) = "B"$ akkor $B \rightarrow C$ reakció

Eljárás vége.

Itt az eredmény az újdonság, a modell szimulációs szempontból az eddigiekhez hasonló.

Kémiai modellek

Párhuzamos reakció: $A \rightarrow B$, $A \rightarrow C$

Első eset: $A+D \rightarrow B$, $A+E \rightarrow C$

Reakció (i, j, k, l) :

Ha $T(i, j) = "A"$ és $T(k, l) = "D"$ vagy

$T(k, l) = "A"$ és $T(i, j) = "D"$

akkor $A+D \rightarrow B$ reakció

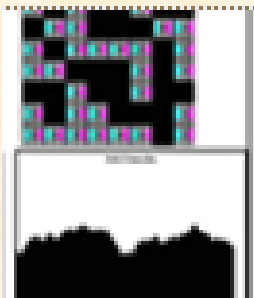
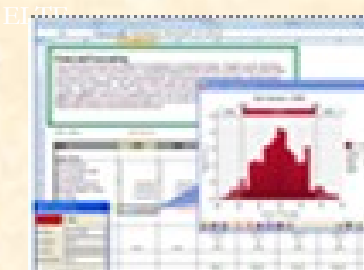
különben ha $T(i, j) = "A"$ és $T(k, l) = "E"$ vagy

$T(k, l) = "A"$ és $T(i, j) = "E"$

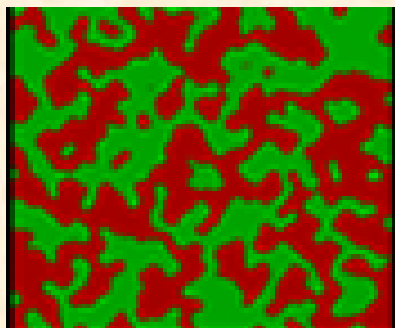
akkor $A+E \rightarrow C$ reakció

Eljárás vége.

Példa: a kloro-fluoro-karbonokból (CFC) UV-fény hatására képződő Cl atomok reakciója ózonnal vagy metánnal:

Kémiai modellek

Párhuzamos reakció: $A \rightarrow B$, $A \rightarrow C$

Második eset: $A \rightarrow B+D$, $A \rightarrow C+E$.

Legyen P az $A \rightarrow B+D$, Q pedig a $A \rightarrow C+E$ reakciósebességi állandója!

Reakció (i, j, k, l) :

Ha $T(i, j) = "A"$

akkor $x := \text{véletlenszám}$

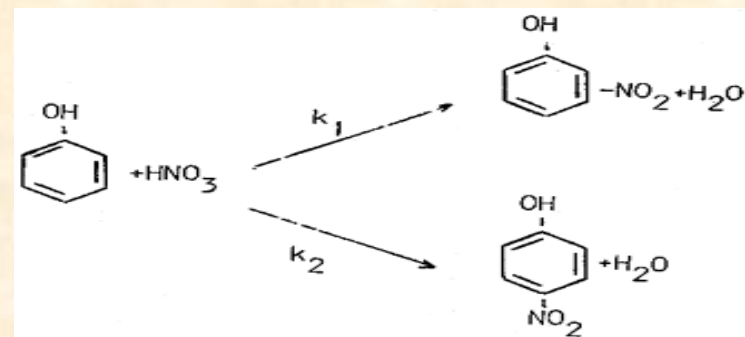
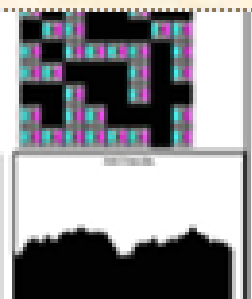
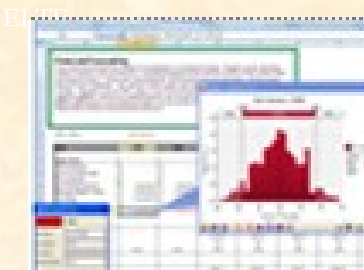
Ha $x < P$ akkor $A \rightarrow B+D$ reakció

különben ha $x < P+Q$ akkor $A \rightarrow C+E$ reakció

Eljárás vége.

Példa:

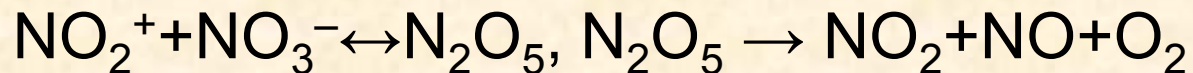
a fenol nitrálása

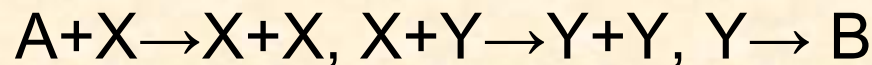
Kémiai modellek

További reakciórendszerek:

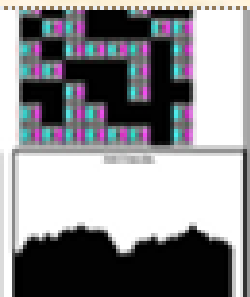
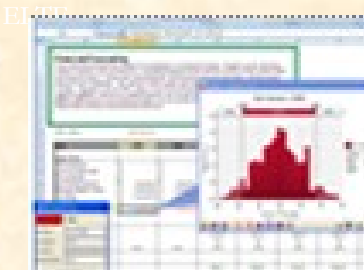
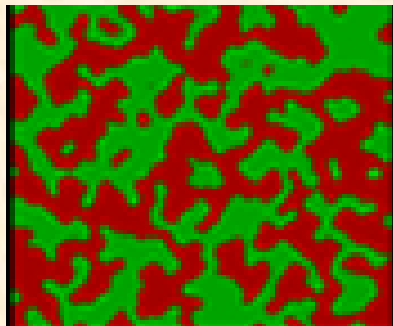
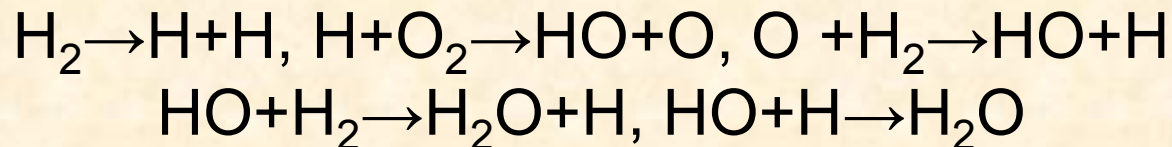
Kombinált reakció:

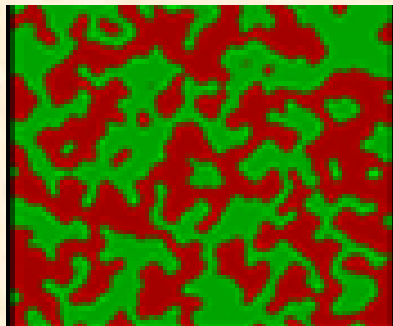
Oszcilláló reakció:

Láncreakció:

Kémiai modellek

Katalizátor: $A \rightarrow B$, $A+X \rightarrow B+X$

Legyen P az $A \rightarrow B$, Q pedig a $A+X \rightarrow B+X$ reakciósebességi állandója!

Reakció (i, j, k, l) :

$x :=$ véletleszám

Ha $T(i, j) = "A"$ és $T(k, l) = "X"$

akkor Ha $x < P$ akkor $A \rightarrow B$ reakció

különben ha $x < P+Q$ akkor $A+X \rightarrow B+X$ reakció

különben ha $T(i, j) = "A"$ és $x < P$

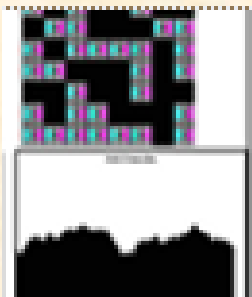
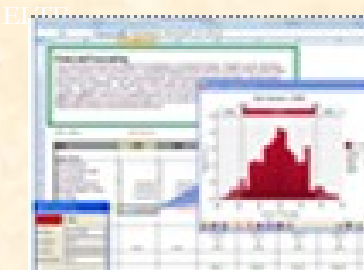
akkor $A \rightarrow B$ reakció

különben ha $T(i, j) = "X"$ és $T(k, l) = "A"$ és $x < Q$

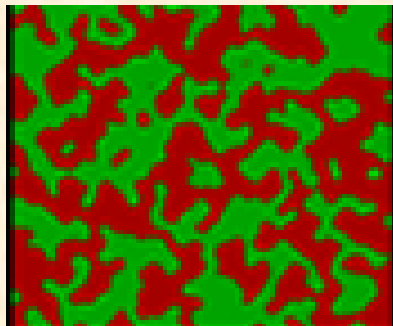
akkor $A+X \rightarrow B+X$ reakció

Eljárás vége.

Példa: acetaldehid termikus bomlása.

Kémiai modellek

Autokatalizátor: $A \rightarrow B$, $A+X \rightarrow B+X+X$

Legyen P az $A \rightarrow B$, Q pedig a $A+X \rightarrow B+X+X$ reakciósebességi állandója!

Reakció (i, j, k, l) :

$x :=$ véletleszám

Ha $T(i, j) = "A"$ és $T(k, l) = "X"$

akkor Ha $x < P$ akkor $A \rightarrow B$ reakció

különben ha $x < P+Q$ akkor $A+X \rightarrow B+X+X$ reakció

különben ha $T(i, j) = "A"$ és $x < P$

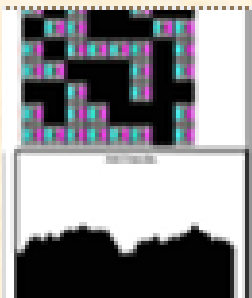
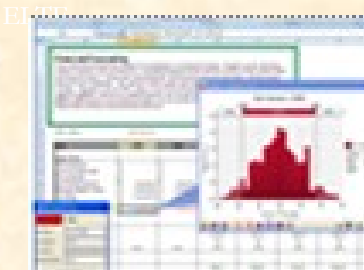
akkor $A \rightarrow B$ reakció

különben ha $T(i, j) = "X"$ és $T(k, l) = "A"$ és $x < Q$

akkor $A+X \rightarrow B+X+X$ reakció

Eljárás vége.

Példa: A kálium-permanganát oxidáló hatását a mangánionok katalizálják.

A high-angle, wide shot of a modern building's atrium. The building's facade is a vibrant red, composed of a grid of square panels. Many of these panels are replaced by windows of various sizes, some with white frames and others with white grilles. The atrium is a large, open space with a light-colored floor. In the foreground, a curved, light-colored railing or walkway is visible. The overall atmosphere is bright and modern.

Vége